

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת הספרים "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מחברת ובעלת חתונה

"וַיֵּשֶׁא אֱהֲרָן אֶת־יָדָיו וַיְדַוּ אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַזֹּהֶפָאֹת וְהַעֲלָה וְהַעֲלָמִים" (ט"ז כ"ב) איזה מכשול עיך בברכת כהנים שלך צריכים הכהנים להתפלל ולבקש שלא יהיה בברכתם מכשול ועוון?

ביאור ד' - שלא יעכב חטא ועוון הכהנים את ברכתם

בערוך השולחן (סימן ז) כתב שכיון שגזירת מלך היא לברך את ישראל על יד הכהנים, אם הכהנים יש להם מעשים רעים אינם ראויים שעל ידם תושפע הברכה, לכן מתפללים שתהא ברכה שלימה בלי מכשול ועוון כענין "ואל יעכב חטא ועוון את תפילתנו". ואכן מצינו בברכות (ג) שכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר (שע"ט פ"ג ט"ז) "ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם ידיכם דמים מלאו", וכתב הב"ח דהיינו טעמא לפי שאין קטגור נעשה סגור. ואע"פ שכתב הרמב"ם (פס"ו מהל' מפלה פ"א ו') שגם כהן שאינו חכם ואינו מודקדק במצות או שהבריות מרננים אחריו או שאין משאו ומתנו בצדק הרי זה נושא כפיו ואין מונעין אותו, שזו מצות עשה על כל כהן שראוי לנשיאת כפים ואין אומרים לרשע הוסף רשע והמנע מהמצוות, שאין קיבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקב"ה שנה' "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". מכל מקום עדיין זכות הכהן יכולה לגרום להוריד יותר שפע לעולם, ומאידך גם לעכב בהורדת השפע, הגם שעכ"פ כל כהן מחוייב לברך גם אם הוא רשע, והקב"ה מוריד השפע כחפצו, כי פעמים גם ברכת הדיוט מסוגלת להוריד שפע, כמו שאמרו רבותינו (נדרות ז. מגילה טו). אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך.

ביאור ה' - שלא יעכב חטא ועוון הכהנים את ברכתם

ע"ל עפמ"ש בזה"ק (וי"ט דף כ"ב) שכשאדם רוצה לברך את חבירו או את בנו צריך לברך בתחילה את הקב"ה ואם אינו מברך בתחילה את הקב"ה אין ברכתו מתיקומת, ולכן בכל בוקר אדם צריך להקדים תחילה ברכות להקב"ה ואח"כ לשאר בני עולם, וכן יצחק שבא לברך את יעקב, בירך תחילה להקב"ה, שכתוב "ויאמר ראה בני כריח שדה אשר ברכו ה'", כאן קיים ברכה להקב"ה שכתוב אשר ברכו ה', התברך בקיום הברכות, ואח"כ ברכו ליעקב. וי"ל שזה גופא מה שמבקשים הכהנים שלא יעכב חטא ועוון בברכתם, שיהיו תמיד מכוונים היטב בתחילה בתפילה בג' ברכות ראשונות ואחרונות, לשבח לפאר לרוחם להקב"ה, ובה נחא ג"כ מה הטעם שתיקנו ברכת כהנים דוקא בתוך שמו"ע, וראה בכרם יוסף סוטה שם, שהבאתי שם ד' התירועים הראשונים, ועוד עמדתי שם לבאר בי"ד ישובים מה היה שבחו של ר' אלעזר בן שמוע שלא נשא כפיו בלא ברכה, וכן הקשו כל המפרשים שהלא "ברכת" כהנים חובה היא לכל כהן שנושא כפיו, והבאתי מילקוט גרשוני שכוונת רבי אלעזר בן שמוע שלא נשא כפיו בלא לברך תחילה למלך מלכי המלכים הקב"ה. [והמנחה חריבה ביאר שאע"פ שכל כהן צריך לברך, מ"מ אינו חייב לומר באהבה. וזה הכוונה "בלא ברכה" שלא בירך באופן שלא אמר "באהבה" כמו שנהגו כהנים אחרים, (ולכא"ז זה דלא כמו"ש המג"א (סי' קכ"ח סק"ח) בשם הזה"ק הנ"ל שכל כהן שאינו אהב או שהעם אינם אוהבים אותו לא ישא כפיו, וע"ש בכרם יוסף באריכות)].

הנה בגמ' בסוטה דף ל"ט ע"א מבואר שכאשר הכהנים עוקרים רגליהם לעלות לדוכן, אומרים: יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, לא יהא בה מכשול ועוון. וכן נפסק בשו"ע (א"ח ק"מ ס"ט). וצ"ע איזה מכשול ועוון שייך להיות על ידי ברכת הכהנים, ומפני מה צריכים לבקש ולהתפלל על כך?

ביאור א' - שיברכו באהבה וטובת עין לישראל

היה אפשר ליישב שכיון שיש הרבה פרטי דינים בדיון עליית הכהנים לדוכן, שיש כהנים שאינם רשאים לעלות לדוכן, כגון מי שיש בו מום וכדומה, לכן מבקשים הכהנים רחמים שלא תצא בזה תקלה על ידם. ברם דוחק לפרש כן, לפי שמשמע שהבקשה שלא תצא תקלה על ידי הברכה עצמה, ואין הכוונה שמי שאינו רשאי לעלות לא יעלה. ונראה לבאר שכיון שנצטוו לברך את עמו ישראל באהבה, לכן מבקשים שלא תצא תקלה על ידם, שח"ו לא יברכו שלא מתוך אהבה, או מתוך צרות עין וכדומה. ושתהיה כוונתם שלימה וזכה, והאחרונים הביאו דברי הזה"ק (פרשת נשא) שכהן שאינו אוהב את העם או שאין העם אוהבים אותו אסור לו לישא את כפיו, ואם נושא כפיו הרי הוא בסכנה גדולה.

ביאור ב' - שלא יצא מכשול ועוון מהשפע היוצא בברכתם

ע"ל שהרי הכהנים על ידי ברכתם מורידים שפע גדול לעם ישראל בממון בבנים ובבנות וכיוצא, כדאיתא במדרש תנחומא (פ"ג סימן י"ט), והברכה צריכה להיות בכוונה לתכלית הטובה, שהבנים יהיו בנים של תורה, וכן העושר שיהיה עושר השמור לטובת בעליו, ושלא יחטאו על ידי זה ח"ו, לכן מבקשים הכהנים בתפילתם רחמים שלא תצא תקלה על ידי ברכתם, והיו ישראל משתמשים בברכה לאהבת ורצון השי"ת.

ביאור ג' - שלא יכשלו בלשונם ויאמרו הברכה בתיקנה

היעב"ץ (פסח"ז) מותרין שהכהנים מבקשים רחמים שלא יכשלו בדיבורם ובלשונם, ויאמרו את הברכה כהלכתה. וכיוצא בזה כתב בבנין שלמה בשם אחיו בעל הראשית בכורים שהעוון והמכשול בברכת כהנים אם יגרע הכהן בברכות שאז עובר על איסור בל תגרע, [וכן כתב המשנ"ב (סי' ק"מ ס"ק ק"ה) שכהן המגרע בברכה עובר על בל תגרע]. לאור זה יש לפרש עוד שהכהנים מבקשים רחמים שלא יוסיפו על הברכה, וכמו ששנו רבותינו בר"ה (פ"ג) מניין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי, כגון (דברים פ"ג ט"ז) "אלהי אבותיכם יוסף עליכם" תלמוד לומר (דברים ד') "לא תוסיפו על הדבר". וכן פסק השו"ע (א"ח סי' ק"מ סעיף כ"ז): כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על השלשה פסוקים של ברכת כהנים ואם הוסיף עובר על בל תוסיף.

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א

מחבר סדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים

וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מחבר סדרת "עשר שנים בליל חמץ"

שהחיינו

"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"...

בני הישיבות. אברכים. מגידים.
דרשנים. רבנים. מרצים. רמ"ם.
מלמדים. ראשי קהילות. סופרים.
עורכים. מול"ם.

ולכל שוחרי מתיקות התורה
הגנו לבשרכם

על הופעת הספר החדש

"אשכול יוסף"

מועדים

מערכות נפלאות מלאות מתיקות
ועריבות התורה!

אוצר דרשות ופנינים למועדי השנה

קושיות מרתקות ותירוצים רבים

סולת מנופה בתכלית הזיקוק

היקף מופלא וחדשנות ייחודית

מתיקות, הריפות, בקיאות, בהירות,

600 עמודים גדושים בפאר ובהדר

הביאו ברכה לביתכם!

למה אין מברכין שהחיינו על ספירת העומר?

יישוב א' - הספירה זכר למקדש

הר"ן (פ"ק סוף פסחים) כתב שנשאל כן הרה"ה בעל המאור, ותירץ שמכיון שספירת העומר אינו אלא לזכר בעלמא, כמבואר במנחות, אמימר היה מונה ימים ולא היה מונה שבועות, אמר זכר למקדש הוא, ואנו שאנו מונין ימים ושבועות מנהג הוא בידנו, אבל להטעינו זמן אין לנו.

ויל"ע דלכאוי' ע"ל דמצות ספירת העומר הוי רק הכשר מצוה. ועוד כיון שכל הספירה ה"ז כספירת שבעה נקיים, כמבואר בזה"ק, א"כ לא שייך כלל לברך שהחיינו, טרם השלמות טהרתנו לקבלת התורה, (ראה עוד להלן).

יישוב ב' - ברכת זמן רק בדבר שיש בו הנאה

עוד מתירין בעל המאור שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו הנאה, כגון נטילת לולב שהיא באה לשמחה, ותקיעת שופר לזיכרון לאבינו שבשמים, ומקרא מגילה שהם רחמנא עלינו ופדאנו, ופדיון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לפי שיצא מספק נפל, דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, אבל ספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה, אלא לעונמת נפש לחורבן בית מאויינו. וכ"כ התוספות במסכת סוכה (טו.), שמברכין שהחיינו רק על מצוה שיש בה הנאה.

יישוב ג' - יוצא ידי"ח בשהחיינו של החג

האבודרהם ובשו"ת הרדב"ז (פי' אלף ע"ז מ"ד סי' ת"ו) ועוד מפרשים ביארו, שאין מברכין שהחיינו על ארבעה כוסות בליל הסדר ואכילת מצה, כיון שיוצאים בזה ידי"ח בברכת שהחיינו של החג, שמברך בקידוש. וכמו כן י"ל בנדר"ד שיוצא ידי"ח בברכת זמן של חג השבועות, כיון שכל הספירה היא להקרבת שתי הלחם בשבועות, א"כ שפיר יוצא ידי"ח בברכת שהחיינו של החג. ויש שכתבו שכיון שהספירה תלויה בקביעת חג הפסח, לכן יוצאין ידי"ח בברכת שהחיינו שמברך בליל יו"ט של פסח, כ"כ שיבולי הלקט (פי' ל"ז), בשם אדוני רבי בנימין הרופא, וכ"כ המאירי (פסחים י:).

יישוב ד' - המצוה תמה בגמר הספירה

עוד מתירין בשו"ת הרדב"ז (טו.), שאין גמר המצוה אלא סוף הספירה, ולכן אי אפשר לברך שהחיינו על תחילתה, שתחילת הספירה זהו רק חלק מקיום המצוה. וכמו"כ אי אפשר לברך שהחיינו בסופה, דאין מברכין שהחיינו בסוף המצוה. ולדעת לראשונים שכל יום בספירת העומר הוי מצוה בפנ"ע, י"ל דאין מברכין אלא על מצוה הבאה מזמן לזמן, וזה בא מיום ליום במשך חמישים יום.

יישוב ה' - שהחיינו על מצוה ניכרת

עוד מתירין הרדב"ז שמצות ספירת העומר, אינה מצוה ניכרת, לכן לא שייך לברך על זה שהחיינו, וכן תירץ הרוקח (פי' ע"ב).

יישוב ו' - התשוקה לדלג על הספירה לקבל את התורה

היעב"ץ בסידורו קול יעקב (פניניי מה ששטות) מבאר, שמכיון שעיקר מצות ספירת העומר מיום הקרבנות, שעיקר יציאת מצרים היתה כדי שיקבלו ישראל את התורה, כמו"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה", והמתני שבעה שבועות לפרוש מטומאות מצרים ולהסיר זוהמתן, כאשר זה שאף שפסקו ימי זובה, סופרת שבעה נקיים, וק"ו לשכינה, וביאר שטעם זה אין מברכין שהחיינו על מצות ספירת העומר, כי אדרבה היו מצפים ומייחלים מתי יעבור המספר ויגיעו ימי חפץ ה', ואדרבה היו חפצים ומשתוקקים לכלות הספירה ברגע אחד, ולקבל תכף ומיד את תוה"ק, לכן לא שייך כאן ברכת שהחיינו. וכן כתב הקדושת לוי (טו.). עוד יש להוסיף דלפי טעם זה שאמרו במדרש, שהספירה לקבלת התורה, א"כ לא שייך לברך שהחיינו לפני קבלת התורה.

יישוב ז' - העולם בצער מפסח ועד שבועות על התבואה

עוד כתב האבודרהם שאין מברכין על ספירת העומר שהחיינו, לפי שהעולם בצער מפסח ועד שבועות על התבואה ועל האילנות, ולכן ציוה הקב"ה לספור ימים אלו כדי שנוכח צער העולם ולשוב אליו בלב שלם ולהתחנן לפניו לרחם על תבואתו.

מתוך הספר החדש "אשכול יוסף" מועדים

למה ר"ע לא הכריז תענית בעקבות פטירת 24.000 תלמידיו?

הנה כאשר נתבונן בדבר פטירת עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא מפסח ועד עצרת, כמבואר בגמרא (יבמות 33:), ניווכח שמפסח ועד עצרת, כל כמה דקות ביום ובלילה, היה הכרוז יוצא ומכריז על פטירת תלמיד נוסף, לתקפ"ז. בכל כמה דקות היו מתעסקים בהלוויה נוספת של אחד מתלמידי רבי עקיבא. בכל יום היו מתים כ-8000 בני ישיבה, אברכים מופלגים. בכל יום עוד שמונה מאות משפחות של יתומים ואלמנות, וכולם מלאים דאגה ויוגון. א"כ עולה על נס תמיהה גדולה, מדוע לא גזר רבי עקיבא תענית כדי לבטל רוע הגזירה, כעין מה שמצינו בירושלמי תענית (פ"ג ט"ז) על רבי אליעזר שגזר תענית ולא ירדו גשמים וגזר רבי עקיבא תענית וירדו גשמים. והיאך כאשר מתו מאות תלמידיו בזה אחר זה לא גזר תענית, ומדוע לא הכריז וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו?

יישוב א' - לא היו ראויים להיות מוסרי התורה לדורות הבאים

כעת חיפשתי הרבה, בספרים רבים, ולא מצאתי אף אחד שכתב או העיר על דבר שאלה זו. רק מלפני הרבה שנים ראיתי באיזה ספר שכתב בזה דברים נוראים, ולולא כן, מדעתי אני איני אומר כן, כי בודאי כל תלמידי רבי עקיבא, היו חכמים גדולים וצדיקים, אלא שהקב"ה מדרקד עם צדיקו כחוט השערה. ואותו ת"ח שהעיר כן כאמור, ביאר לפי מה שאמרו בגמרא ביבמות (33:), שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפריס, וכולן מתו בפרק אחד מפסח ועד עצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, אמר רב חמא בר אבא ו"א ר' חייא בר אבין, כולם מתו מיתה רעה, וביאר רב נחמן דהיינו באסכרה. ובגמרא ברכות (8) איתא, תשע מאות ושלשים מיני מיתות נבראו בעולם, וקשה מכולם מיתת אסכרה, ויצאת הנשמה בה קשה כהתרת גזית צמר שנאחזה בקוצים. ומצינו בחז"ל (שם לג: ועי' יט"ז כמזות ל: ד"ה סוגי ומס' פסחים קפ. ד"ה ל6), שמכאן זו מתחילה בבני מעיים ומסתיימת בגרון עד שגורמת חנק בר מין, ומבואר שם שעונש מיתה זו בעבור איסור דיבור לשון הרע המתחיל בכליותיו וליבו של האדם, ויוצא לפועל בגרונו ופיו. וביארו הראשונים שתלמידי ר"ע חטאו בעוון לשון הרע כאמור, וכן כתב בשם הראשונים בסה"ק חמדת ימים (שומר, אומ"פ"ו), וכתב שלכן בימים אלו יש להזהיר את העם על עוון לשון הרע. ואיתא עוד במדרש קהלת (כג"ה י"ב, ו'), שאמר ר"ע לתלמידיו רשב"י וחביריו, הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עניינהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן. ועל כן ביאר אותם ת"ח שלפי שלא היו אותם עשרים וארבע אלף תלמידים נהגים כבוד זה לזה, והיו מדברים לשון הרע, לכן לא היה ראוי שתמשך שולשלת התורה על ידם, ואדרבה היה ר"ע ירא וחרד שאותם תלמידים לא יהיו מנהיגי הדורות הבאים, מפני שלא היו הגונים כ"כ ולא היו כלי קיבול כראוי לקיים בהן את התורה ולמוסרה לדורות הבאים, לפי שלא היו מכבדים זה את זה, והיתה עניינהם צרה בתורה זה לזה, לכן הניח להם שימותו, ומפני כך לא הכריז תענית לבטל את הגזירה.

עפ"י גם נראה מה שהקשה המהרש"א (יבמות 33:), והבן יהוידע (שם), למה נתחייבו מיתה מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, וכי על כך מגיע להם עונש מיתה, דודאי לא מסתבר לומר שהלבינו פנים זה לזה, דיש אומרים דהוי ביהרג ואל יעבור? (עי' מוס' סוטה י: ונכנס יוסף שם). מיהו לאור האמור נראה, דעיקר הקפידא עליהם שמחמת שלא נהגו כבוד זה בזה לא היו ראויים להיות מוסרי התורה מדור לדור, ולכן מתו, כי אם יישארו בחיים אי אפשר שלא יהיו ממנחילי התורה לדורות הבאים מאחר והיו ת"ח מופלגים ביותר.

ודברים אלו כדורבנות, נוראים כמדקרות חרב, נוקבים עד תהום, ויש בהן כדי למדנו לקח ומוסר להתרחק כמטחוו קשת מדברי לשון הרע ורכילות, אשר המה היו בעוכרנו מיום בריאת העולם, אשר החטא הראשון בעולם היה לשון הרע שסיפר הנחש בבורא עד אשר גרם מוות לדורי דורות, ואחר כך דור המבול אשר הטיחו דברים כלפי מעלה, וכן בצאת ישראל ממצרים סיפרו המרגלים לשון הרע על העצים והאבנים עד אשר גרמו בכיה לדורות, ובבית ראשון נאמר על ידי רימיה "חץ שחוט לשונם בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרב ישים ארבו", ובעוון זה עדיין יושבים אנו במחשכים בגלות החיל הזה, כי אם נחרב הבית בראשונה ובשנייה בעוון הזה קל וחומר כי בעודו לא יבנה כל זמן שמידה זו מצויה בידיו. ה' יצילנו.

יישוב ב' - תעניות וסיוגים לא מכפרים עוונות בין אדם לחבירו

עי"ל בס"ד שהטעם שלא מצינו לר"ע שגזר תענית כאשר החלו תלמידיו למות, שידוע ידע שעיקר חטאם היה בדברים של בין אדם לחבירו, שלא כיבדו זה את זה, ועניינם היתה צרה זה בזה, לכן בדוקא לא גזר תענית, להורות שלא יועיל להם לבטל הגזירה ע"י תעניות וסיוגים, אלא אדרבה בנקל ע"י שיעשו תשובה ויהיו מכבדים זה את זה, ומטיבים זה לזה, ואדרבה מאכילים ומשקים זה את זה, ויהיה כל אחד עינו שמוח בחבירו להועיל ולהטיב עימו, כמ"ש רבותינו (יומא פ"א), שעוונות של בין אדם לחבירו, אפילו יום הכיפורים אינו מכפר, אלא עד שירצו ויבקש את סליחתו.

והנה אע"פ שיסוד ושושלת התענית שיהיה האדם מפשפש במעשיו ועי"י יחזור בתשובה, כדבריו המפורסמים של הרמב"ם בהלכות תענית (פרק ט'), "יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להטיב". נראה לדקדק מדברי הרמב"ם שעיקר התענית היא כדי לזכור הרעה, ועל ידה יפשפש לדעת על מה באה אותה רעה, ויבין שבאה אותה הרעה מפני אותם עוונות שאף עתה אוהו בהן, וישוב בתשובה, ומטעם זה אנו מתענים בתשעה באב לא בלבד מדין אבלות על חורבן בית המקדש, אלא גם כדי לזכור מעשינו הראשונים שחטאנו בעוונות שבין אדם לחבירו, והיינו על ידי זיכרון הרעה, חורבן בית המקדש. אולם כאשר חטאו תלמידי רבי עקיבא זה לזה, לא היה תועלת כל כך אם היה גזר עליהם תענית, אלא בודאי היה מייסרם בתוכחות ודברי כיבושין, ומפני שלא אוזנם לדבריו מתו מפסח ועד עצרת.

יישוב ג' - ימי העומר כקדושת חול המועד

עי"ל על פי מה שכתבו בסה"ק שהימים הללו שבין פסח לעצרת, כולם ימים קדושים, והמה ימים נוראים ועומדים ברומו של עולם, וחשובים כאילו המה ימי חולו של מועד, כדבריו המפורסמים של רבינו הרמב"ן (אמור, כ"ג ז'), וזה לשונו: "וצויה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה מנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקודש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בנתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכן יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן". וז"ל שמתעם זה לא גזר ר"ע תענית בימים אלו, לפי שהם כימי חול המועד שאין גזורים בהן תענית, כמ"ש הרמב"ם (פ"א מהלכות מענינים), שאין גזורים תענית בתחילה בחולו של מועד, וכמו שמצינו בזה נפק"מ לדניא בענין ברכת שהחיינו אם מברכין בימי ספירת העומר, שכמה מפרשים רצו ללמוד שאין לברך בהן שהחיינו כמו בימי בין המצרים, אך דעת המג"א (ס"ט מק"ב), שיש לחלק דבין המצרים הוא זמן פורענות, משא"כ ימי ספירת העומר שהם כימי חול המועד, כמ"ש הרמב"ן.

יישוב ד' - היו לומדים בימים אלו בפרישות גדולה

בספר תוספת מעשה רב (א"ח נ"א) כתב אודות מנהג הגר"א בימי ספירת העומר, וזה לשונו: "היחף לאחר הפסח ישב ללמוד בפרישות גדול למאוד, אמר שהם ימי הכנה לקבלת התורה עד חג השבועות". וראה למרן הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון" בספרו מזמור לדוד (עמ' שס"ד), שכתב על זה: "למדנו מדבריו שהימים הללו שבין פסח לעצרת הם ימי הכנה לקבלת התורה, ואופן ההכנה הראויה הוא להרבות בלימוד התורה בפרישות גדול למאוד, כמו שראים בהנהגת הגר"א לפי ערכו והשגתו, כי הימים האלה הם ימי הכנה לקבלת התורה, וההכנה לקבלת התורה היא לימוד התורה בפרישות גדול למאוד. וביאר עוד (שם, עמ' שצ"ו) שהלימוד בפרישות היא הסתלקות מהנשיות לתאוות וחומרות, ועיקר קבלת עול התורה היא סילוק הרצונות העצמיים ולהתנהג בפרישות מנחיות העוה"ז, כמו שאמרו חז"ל (אבות, ו' ד') "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל". ולפי"ז נראה שודאי בימים הללו שבין פסח לעצרת, שהם הכנה לקבלת התורה, ר"ע ותלמידיו עסקו בתורה בפרישות גדולה מאוד, והיו מהבילים חיי עולם הזה, שהיה תלמידי ר"ע לא נתבעו על ביטול תורה, אלא שלא נהגו כבוד זה בזה, כי עמל התורה היה להן, אלא שלא ידעו להעריך ולכבד את תורתו של אחד לשני, וממילא לא היה מקום כלל לגזירת תענית בימים אלו, כי גם בלא זה לא היו מרכים לאכול והיו שרויים כמעט בתענית, לכן ר"ע לא גזר תענית.

מתוך הספר החדש "אשכול יוסף" מועדים
וראה שם עוד תירוצים

דרשה למתן תורה

מפורסמים דברי הגמרא במסכת שבת (סב), שבשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה, התיירא שירפרוהו מלאכי השרת בהבל שבפיהם, אמר לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזיר להן תשובה, וצ"ב שהתורה אגוני מגנא ואצולי מצלא, כמבואר במסכת סוטה דף כ"א ע"א, על אחת כמה וכמה בשעה שעוסק בה בפמליא של מעלה ומשיב למלאכים בדברי תורה לפני קוב"ה, ובמסכת בבא בתרא דף ז' ע"ב, אמר ר"ל רבנן לא צריכים שמירה שתורתן משמרתן, ולכן פטורים לשלם מס שמירת העיר, וכן נפסק ברמב"ם (שנ"ס ר"מ ר"ח) ובשו"ע (ש"מ ס' קצ"ג ס"ד ד"ד רמ"ג ס"ז), וע"ע כתובות ע"ז ע"ב, א"כ צ"ב מדוע התיירא משה מהמלאכים?

נראה ליישב בס"ד על פי מ"ש רבינו מההרש"א (סב סב), שאין הכוונה שמלאכי השרת ירפרוהו ומיתוהו באש, אלא ינצוהו בהבל פיהם, בתשובתם, שכיון שהוא יצור אנוש מגוף חומרי, אינו ראוי לקבל את התורה! ועל זה השיבו הקב"ה אחוז בכסא כבודי, שלמרות שהאדם מוטבע בחומר הגוף, מ"מ מצד שהוא אחוז בכסא כבודי, שנשמות הצדיקים צרוות בצרור החיים תחת כסא הכבוד, מוכן לקבל דברים הרוחניים ומושכלים גם דברים נסתרים, ע"ש. וכיו"ב ביאר בס' עקדת יצחק.

לפי"ז צ"ב הלשון: "ישרפוני" בהבל שבפיהם?

נראה שכוונת משה היתה, שאילו לא התקבל תשובתו, וינצוהו המלאכים בהבל תשובתם, ולא יקבל את התורה, שווה לו הדבר כאילו השליכוהו לכבשן האש ונעשה אפר, בשריפת הבל שבפיהם! כי למה לו חיים לולא התורה? כך היתה יראתו ותחושתו של משה רבינו, וכדבריו המפורסמים של האוה"ק, שאם היו בני אדם מרגישים טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא היה נחשב בעיניהם כמלוא עולם, כסף וזהב, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. וכן מצינו דבר זה בחוש אצל החכמים, שהיו משתגעים ומתלהטים בתורה, עד כדי הרגשת מיתה לולא התורה, כמאמר אדוננו דוד המלך ע"ה (שנ"ס ק"ט): "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי". וכיו"ב איתא במכות דף י' תלמיד שגלה לעיר מקלט, מגלין את רבו עמו, שנא' "ונס אל אחת מן הערים האל וחי", עשה לו חיות ולא מיתה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ז מה"ל חלום ומחשבות ג"ט): "ווחי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד כמיתה חשובין!"

יסוד זה אינו דרש בעלמא, אלא יש בו נפק"מ להלכה, כמבואר בב"מ דף ע"ז, שפועלים שסיימו מלאכתם באמצע היום, ונשארו בטלים ממלאכתם, והבטלה קשה להן, מקבלים שכר מושלם גם על הזמן שהם בטלים, כאכלושי דמחוזא, כלומר סבלים (ס"ז), או עובדי אדמה (סנ"ט), שדרך לטרוח הרבה ואם לא עוסקים במלאכה יחלו. וכתב הרא"ש (ס"ג ס"ג) בשם רבינו יואל ז"ל, דהא הדין מלמד, שהתלמידים חלו והיה בטל ממלאכתו, מקבל שכר מושלם, "שכל לומדי תורה דומים לאכלושי דמחוזא שהבטלה גורמת להם שכחה וכובד איברים".

ומצינו כיו"ב במסכת פסחים (קק), שכאשר היה רבי עקיבא חבוש בבית האסורין, וסירב ללמד את רשב"י תורה מפני הסכנה, אמר לו רשב"י: "אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות", וצ"ע היאך רשב"י יאיים על רבו, וגו"כ יהיה מוסר, וגם מדבר כן לרבו! ברם לאור האמור י"ל שרשב"י הרגיש ללא תורת רבו כמיתה ממש, כאילו ר"ע רודף להורגו, לכן התבטא כן, להביע תחושת אהבתו לתורה שע"כ ר"ע ישתכנע ללמדו, וכיו"ב תירץ מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בחי' לפסחים (קק), שרשב"י הרגיש לולא תורתו של רבי עקיבא שאין לו חיים, וכאילו עומד למות ממש, וכשהיה במצב זה דיבר קשות כל כך, והן הן הדברים. ועיין בחיבורי "המערה" (ספ"ג ס"ג), שבס"ד הבאתי בזה י"ג תירושים.

אמנם נראה לבאר, עוד יסוד עמוק יותר, דהנה צ"ב מדוע מלאכי השרת התנגדו שישראל יקבלו את התורה, והלא התורה יכולה להיות במרום למלאכי השרת וגם ליתנה לעם ישראל, וכמו ישראל שקיבלו את התורה ומסתופפים אף הגרים לקבלה, ונראה שעיקר טענת המלאכים היתה שא"א במציאות לבן אנוש קרוץ מחומר להשיג את התורה כולה, לדעת כל רזיה, להיות בקי בה, ונמצא א"כ שא"א ליתנה לישראל, כי יש חסרון גדול בנתינת מתנה לאדם שלא יוכל להשתמש בה כל צורכו, וה"ז ביוזון גם למקבל המתנה, וגם למתנה עצמה, ומטענה זו התיירא משה רבינו, כי באמת תמה גם הוא בעצמו, היאך כל א' מישראל יוכל להשיג ידיעת התורה, וא"כ בדין שא"א ליתנה לישראל, וע"ז השיבו הקב"ה אחוז בכסא כבודי, כי ע"י שהאדם אחוז בכסא כבודו של הקב"ה, מקשר כל דעתו ורצונו בלתי בחשייתו, ע"י שקיעות גדולה בתורה, התמדה בתורה, ותפילה (פי' ניה ע"ה), זוכה לסייעתא דשמיא ויכול להשיג ידיעת התורה כולה, בבחינת אשר חלק מחכמתו לבשר רוס.

והנה איתא בפסיקתא (שנ"ס ו'א'א'א), "חייב אדם לראות את עצמו כאילו קיבל תורה מסיני", ובאמת צ"ב היאך ניתן להשיג ידיעת התורה, שהיא ארוכה מארץ ורחבה מיני ים, מה הסוד שגדולי ישראל זכו להשיגה? תשובה מופלאה בדבר מובא בדברי רבינו סעדיה גאון, בפירושו למשלי, ורמז לדברים גם רבינו המאירי באבות, שכתבו סוד הדבר, דהנה הבטאי והגדר והצורך וכל מי שעושה מלאכה הנשלמת בעשרה ימים דרך משל, הרי בכל יום נעשה לו בה עשירית בשיעורים שווים, אמנם אין חכמת התורה כן, אלא אם למשל תושלם בעשר שנים, הרי אין העשירית נשלמת בשנה הראשונה, אלא יעמוד בשנה הראשונה על חלק מועט ממנה ובשנייה על כפליים ממנו, ובשלישית על כפל הכפליים, וברביעית על כפל כפל הכפליים עד שישלם על הדבר בכל היקפו, וכתב הר"ם: "ולפיכך צריך דורש החכמה להיות סבלן עד הגיע הזמן ויהיה שלו, ואל ידאג ותמעת סבלנותו", הרי לך שבלימוד התורה שעתיים ברצף ה"ז כבר כ' 4 שעות, ושלוש שעות ברצף כשש שעות, וכן על זה הדרך. א"כ לא פלא היאך תופסי התורה, ששוקדים על התורה ברציפות זוכים לחלוק מחכמתו של הקב"ה.

והנה הגאון רבי שלמה אלקבץ זצ"ל הקשה קושיא נפלאה בספרו אילת אהבים (פ"ג ס"ג), מדוע לא אמרו אבותינו שירה על קבלת התורה, כמו שאמרו על קריעת ים סוף? ותירץ לפי שאין בידנו אלא את פשטות התורה, ולא את הסודות הטמונים בה. וקשה שודאי אפי' על פשטות התורה, ואפי' על קצו של י"ד ראוי לומר שירה, ועוד קשה שבדאי במתן תורה קיבלנו גם את הסודות והכל, וא"כ מדוע לא אמרו שירה?

ונראה לתרץ עמ"ש בספר עמק ברכה (פ"ג ק"ד), ממרן הגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל שחקר, אם יבוא הנביא בשם ה' ויאמר שהשי"ת יעשה נס לישראל, או אם ימצא בעל ביטחון גמור שיעשה לו הנס, האם כבר ראוי לומר שירה מיד קודם הנס, ולצאת בזה ידי"ח השירה. וביאר שהתשובה לשאלה זו נעוצה בדברי אדוננו דוד המלך ע"ה בתהלים (י"ג ו'), "ואני בחסדך בטחתי, יגל ליבי בישועתך", כלומר אע"פ שיש לי ביטחון גמור בישועתך, ויודע אני שיעשה לי נס, מ"מ אז עדיין רק "יגל ליבי בישועתך", אבל מתי "אשירה לה'", רק כאשר "גמל עלי". שזהו דין בשירה על הנס, שאין אומרים שירה אלא אחר הנס, ומטעם זה לא אמר דוד שירה כל זמן שלא נתקיימה הישועה, אף שבטח בביטחון גמור בישועת ה'. ולפי"ז לק"מ כי עיקר קבלת התורה, הוא עסק התורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, והעיקר בזהגית בו יומם ולילה, וא"כ א"א לומר שירה מבלי שקידת ויגיעת התורה. הא לך עד כמה חשיבות עסק התורה, ביום חג השבועות, ובכל עת וזמן.

והנה רבים סבורים שבאמת לא כל א' יש לו את הכישורים והיכולת להשיג ידיעת התורה, אמנם בחז"ל איתא, שכיון שנתנה התורה לכל א' מישראל, הרי זה אות וראיה, שכל א' מישראל יכול להשיגה, וכך מבאר רבינו מההרש"א מ"ש בסנהדרין דף צ"א ע"ב, שכל המונע הלכה מפי תלמיד

כאילו גוזל מנחלת אבותיו, שנא' "יתורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית, כלומר שמי שאינו מלמד את תלמידו, בטענה שאינו מסוגל להשיג ולדעת, הרי זה כאילו גוזל מנחלת אבותיו, שהתורה נחלה לכל א' מישראל, ממעמד הר סיני. וכידוע שכך מבאר החת"ס שורש חטא תלמידי ר"ע, שלא נהגו כבוד זה בזה, שהעלויים לא רצו ללמוד עם החלשים בטענה זו. על כן עתה בבואנו ליום מתן תורה, היום הגדול והנשגב בשנה, יום בו זוכים מחדש להארת מעמד הר סיני כמ"ש הרמח"ל (דרש ס"ד פ"ז), ולקבל את התורה מחדש, נישא תפילה מעומק דלביא שיפתח ה' את ליבנו בתורתו, וישים בליבנו אהבתו ויראתו, ונזכה להיות כלי קיבול לתורה, לשקוד על דלותותיה, ולעמול בה, לחוש את מתיקותה וערבותה.

מתוך הספר החדש "אשכול יוסף" מועדים

עץ חיים למוזיקאים בה ותומכיה מאושר

יו"ל לזכות ידידנו האוהבים היקרים והנעימים
אוהבי התורה פטרוני העלון "אשכול יוסף"
מר גדעון זיסים הי"ו ומר אהרן זיסים הי"ו
אורך ימים בימינה בשימאלה עושר וכבוד,
בבריות איתנה וזהורא מעליא שובע שימוזות.
בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר שלובי זיסים הי"ו
מוקדש ומונח לעז הזרחה היקרים:
סאלם אליה בן מסערה ז"ל, זריה בת זריה ז"ל
לעז זיסים בן זריה ז"ל, ולעז זיסים מועלם בן סלימה ז"ל
ולעז זיסים מיכאל בן זריה ז"ל, דת. ז. ז. ב. ה.

יחול התור נשמע בארצנו

להאזנה לשיעורי
הרב יוסף זלי סימן טוב שליט"א
מוזאת ס' "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" ע"ה"ת
073-371-8053
להאזנה לשיעור השבועי
חז"ל והמתן לשיעור האזרחי
לצינתוק והאזנה בשידור זז:
חז"ל והקש #
ניתן להוריד מ"קול הלשון"